

Engineering the earth

Geothermisch water afkoelen tot 10 C?

Guus Willemsen IF Technology
15 oktober 2015

Situatie

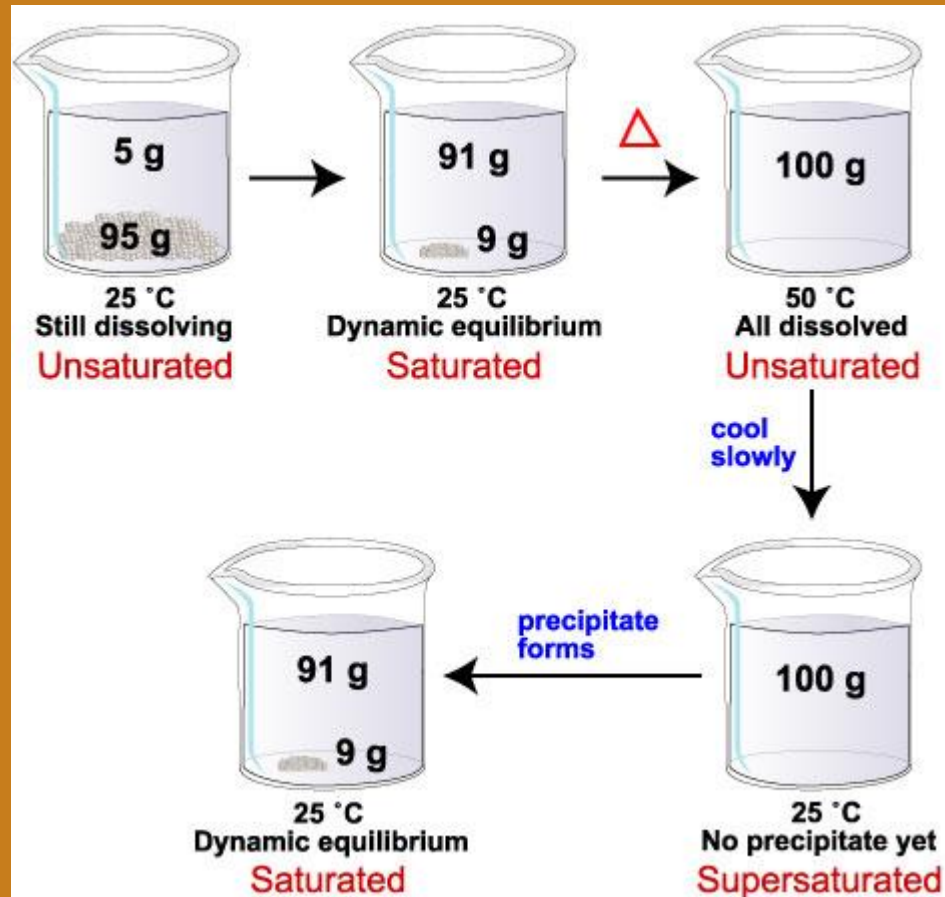
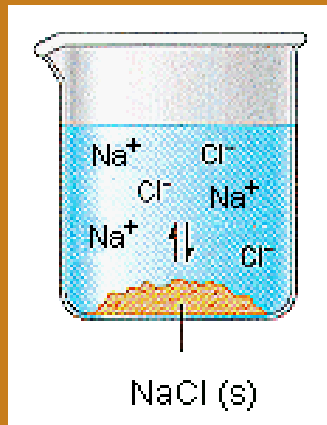
- Nu 11 draaiende projecten in glastuinbouw
- Meestal afkoeling van 70 a 90 C tot ca 30 a 40 C
- Veel projecten ontgassen het water; methaan wordt gebruikt. CO2 ontgast mee.
- Sommige projecten hebben last van scaling, mogelijk vooral door ontgassing
- Injectie van afgekoelde water levert soms lagere injectiedrukken dan verwacht, mogelijk door “cold fracs”
- >> (meer) scaling door verdere afkoeling?
- >> effect “cold fracs” door verdere afkoeling?

Wat is scaling?

Neerslag van mineralen uit (geothermische) vloeistoffen

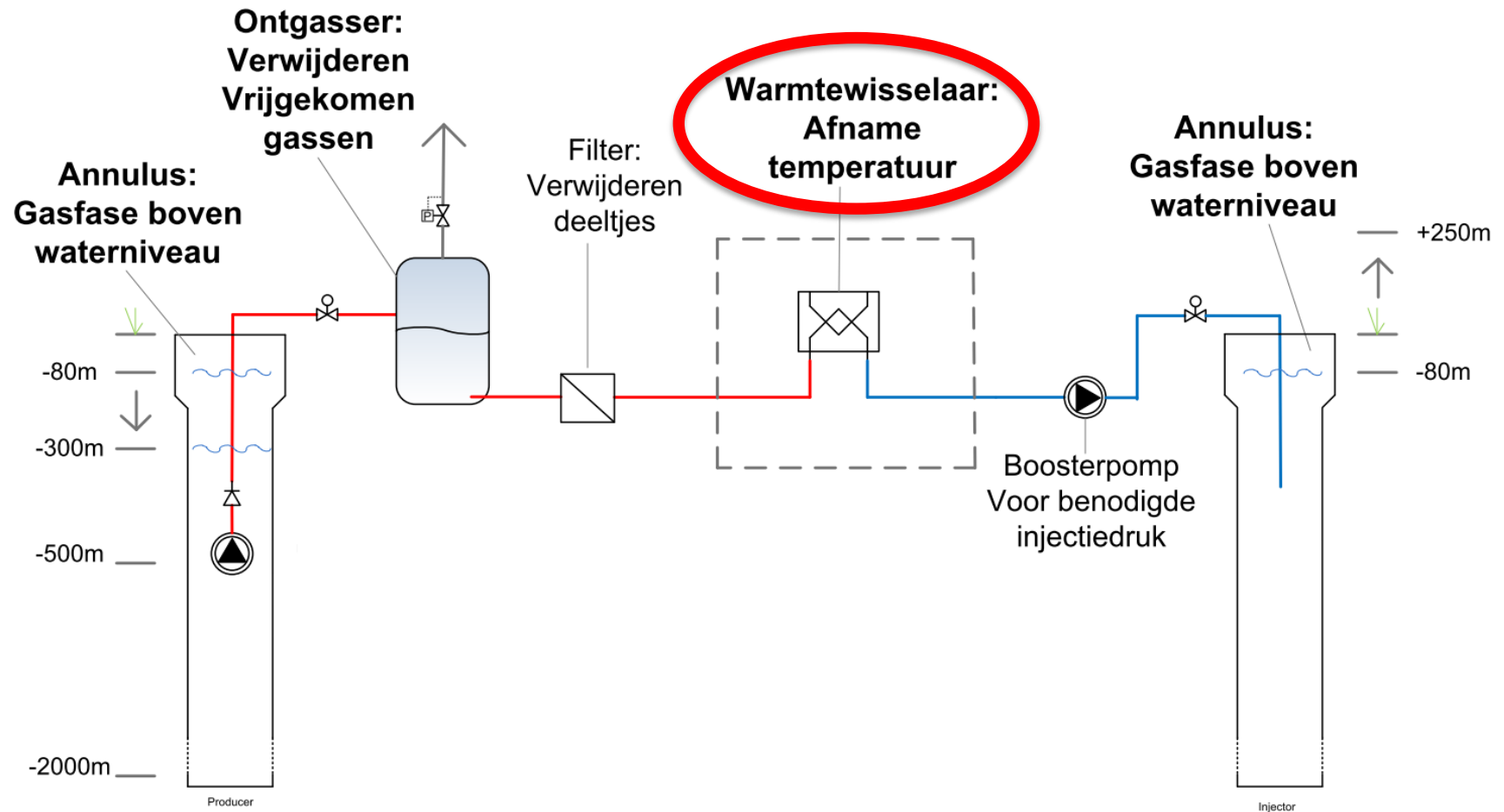

Wat is scaling?

Scaling als gevolg van T afname

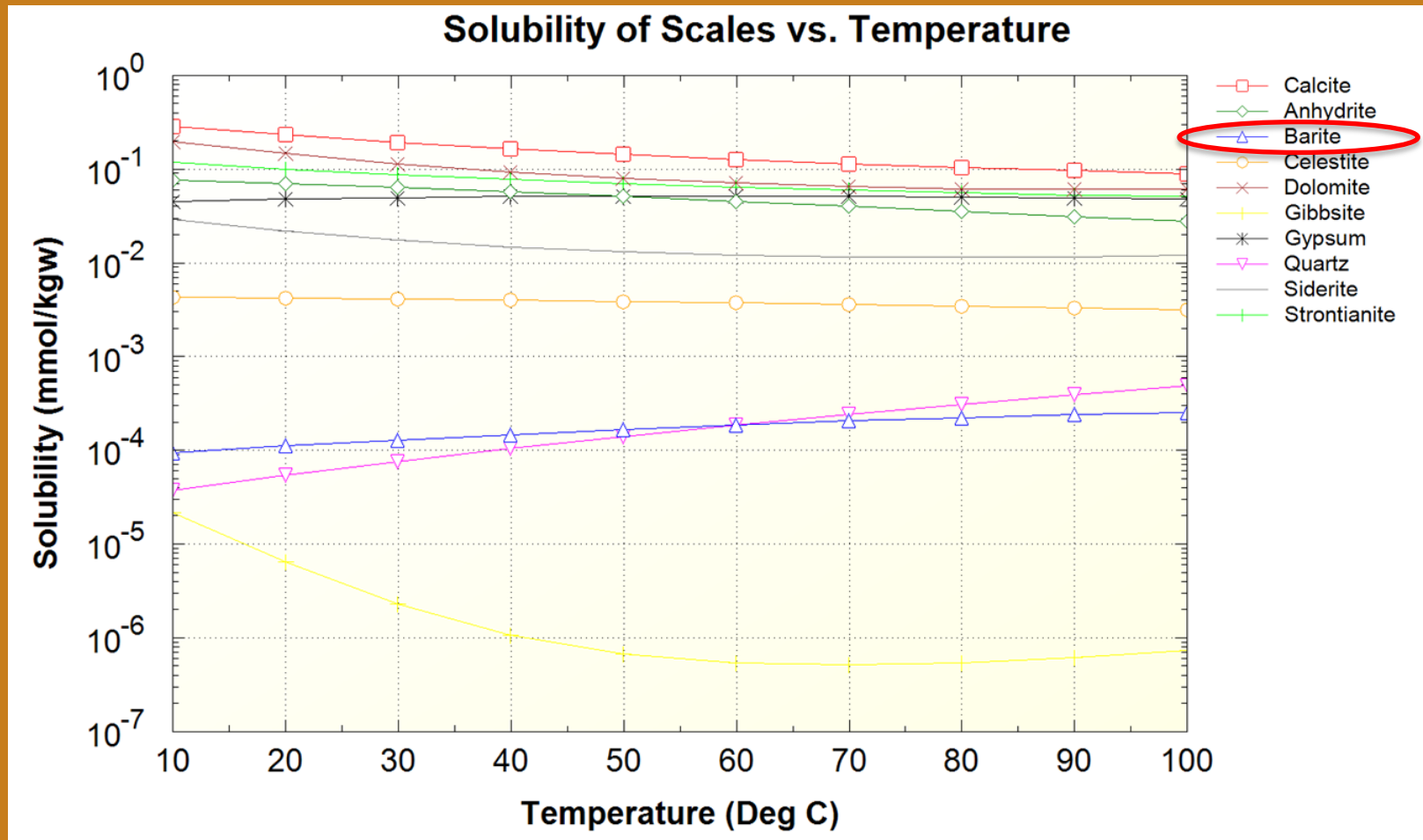
Scaling als gevolg van T afname

COMMON SCALES IN GAS- AND OIL FIELD WATERS

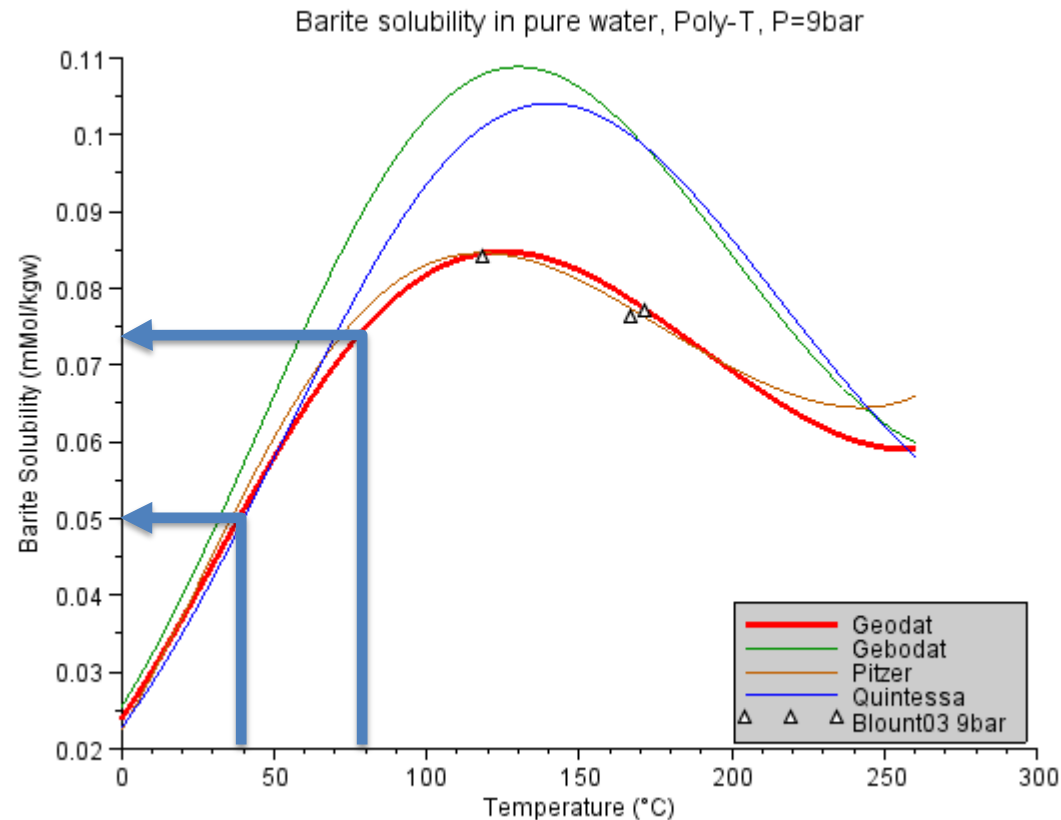
Of the many possible water formed scales, only a few are commonly found in gas- and oilfield waters. These scales are listed below along with the primary variables which effect their solubility.

Name	Chemical Formula	Primary Variables
Calcium carbonate (Calcite)	CaCO_3	partial pressure of CO_2 , temperature, total dissolved salts
Calcium sulphate Gypsum (most common) Hemi-hydrate Anhydrite	$\text{CaSO}_4 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$ $\text{CaSO}_4 \cdot \frac{1}{2} \text{H}_2\text{O}$ CaSO_4	temperature, total dissolved salts, pressure
Barium sulphate Strontium sulphate	BaSO_4 SrSO_4	temperature, pressure, total dissolved salts
Iron compounds Ferrous carbonate Ferrous sulphide Ferrous hydroxide Ferric hydroxide Ferric oxide	FeCO_3 FeS $\text{Fe}(\text{OH})_2$ $\text{Fe}(\text{OH})_3$ Fe_2O_3	corrosion, dissolved gases, pH

Scaling als gevolg van T afname

Scaling als gevolg van T afname

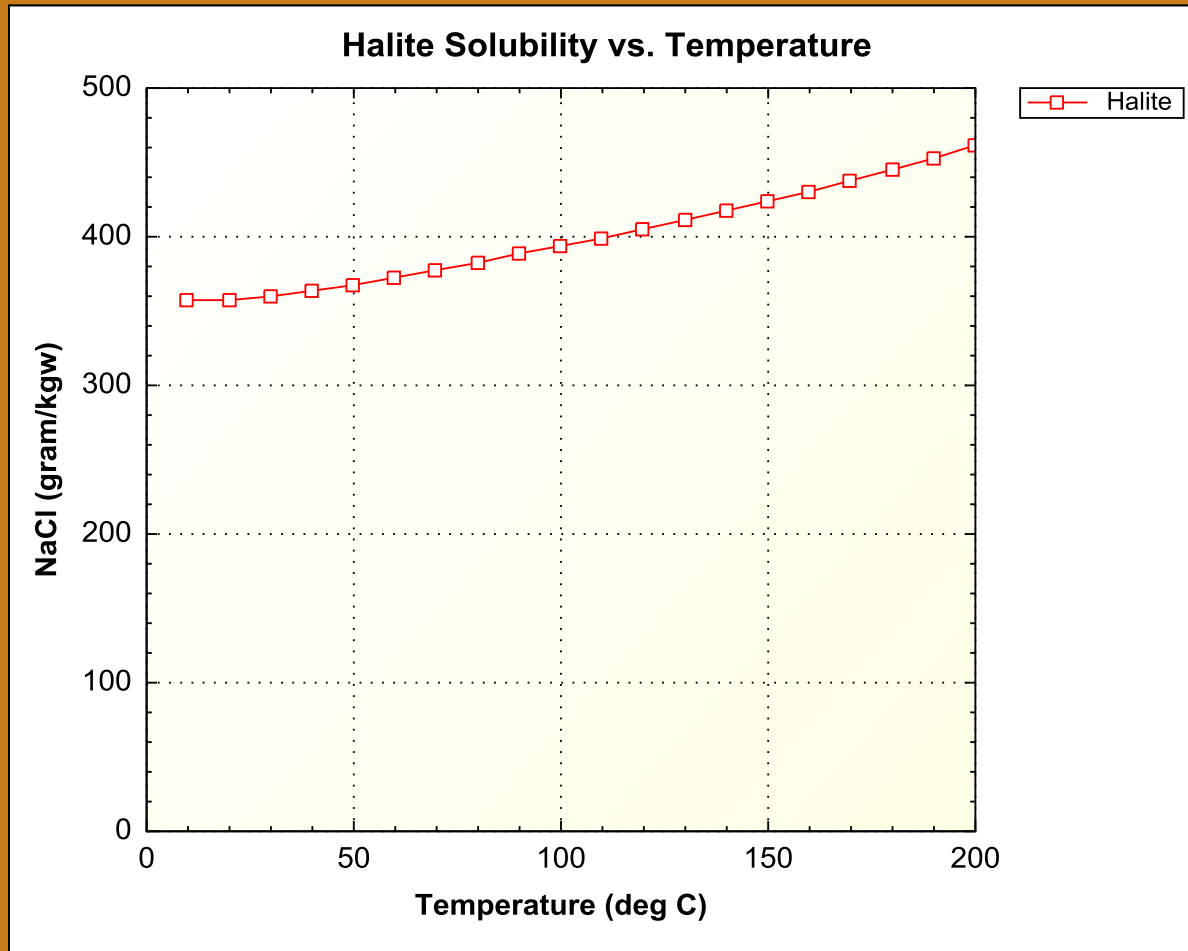

Bariet

- Geothermisch water vaak sterk oververzadigd tov Bariet: $SI = 2$ to 3: 100 tot 1000 keer oververzadigd
- ➔ Blijkbaar sprake van sterke inhibitie van neerslagreactie; kinetiek wordt nog trager bij lagere temperaturen
- ➔ Invloed van temperatuurdaling relatief minder
- ➔ Risico vooralsnog niet hoog (praktijkervaring) maar verdient wel aandacht; Barietneerslag komt voor in olie-industrie

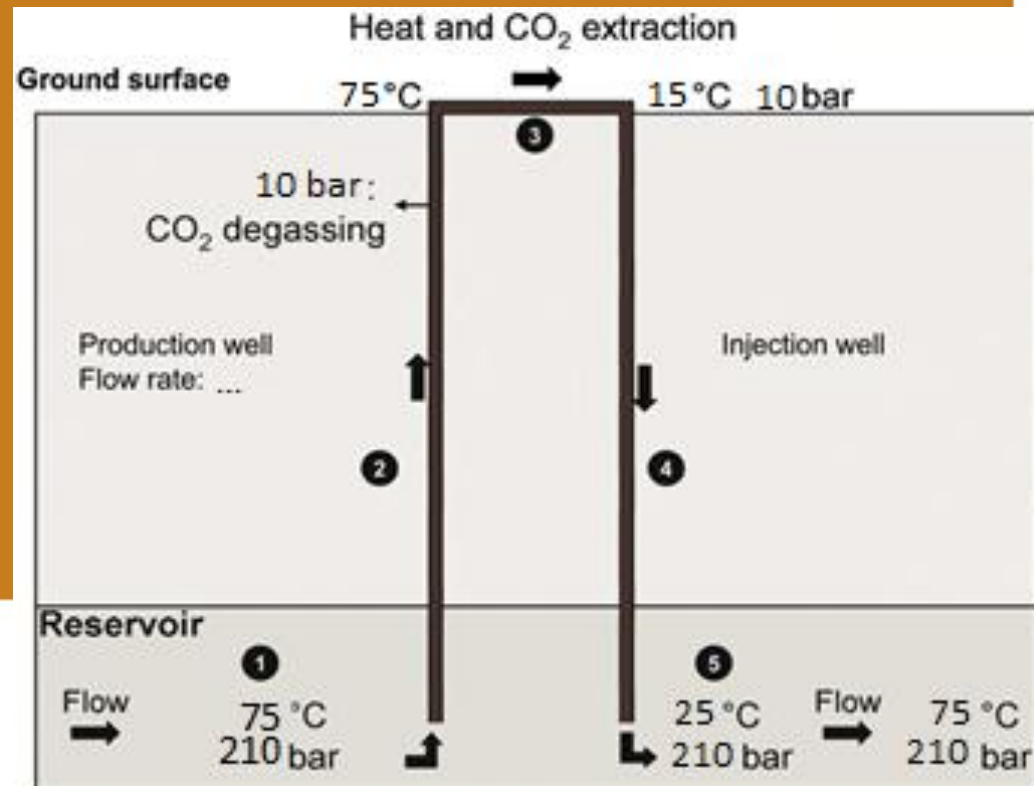
Scaling als gevolg van T afname

Scaling van Haliet misschien risico nabij zoutafzettingen

Modeleren (voorspellen) van scaling

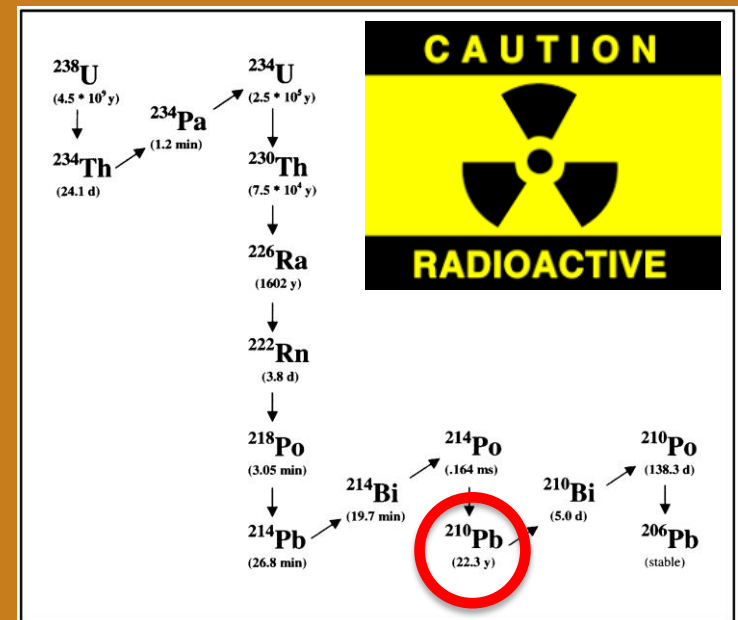
- PHREEQC : meest gebruikte geochemisch model wereldwijd (NL fabrikaat!)
- PHREEQC database voor geothermie is gevalideerd voor belangrijkste mineralen
- Database wordt uitgebreid

Naturally-Occurring Radioactive Materials (NORM)

Bij een aantal projecten is sprake van licht radioactieve scaling
Oorzaak is het voorkomen van ^{210}Pb

- ➔ Bron: radioactief verval uranium
- ➔ Verhoogde radioactiviteit in:
  - Coppershale (in Zechstein)
  - Slochteren zandst. conglomeraat
  - Schalies van Carboon ouderdom

^{210}Pb

- **TNO (Koekoekspolder)**

Conclusie: ^{210}Pb zet zich af als metallisch lood (corrosie)

- **GPC/KWR (meerdere systemen in NL)**

Conclusie: ^{210}Pb wordt afgezet als PbCO_3

- **Groß Schönebeck (Duitsland)**

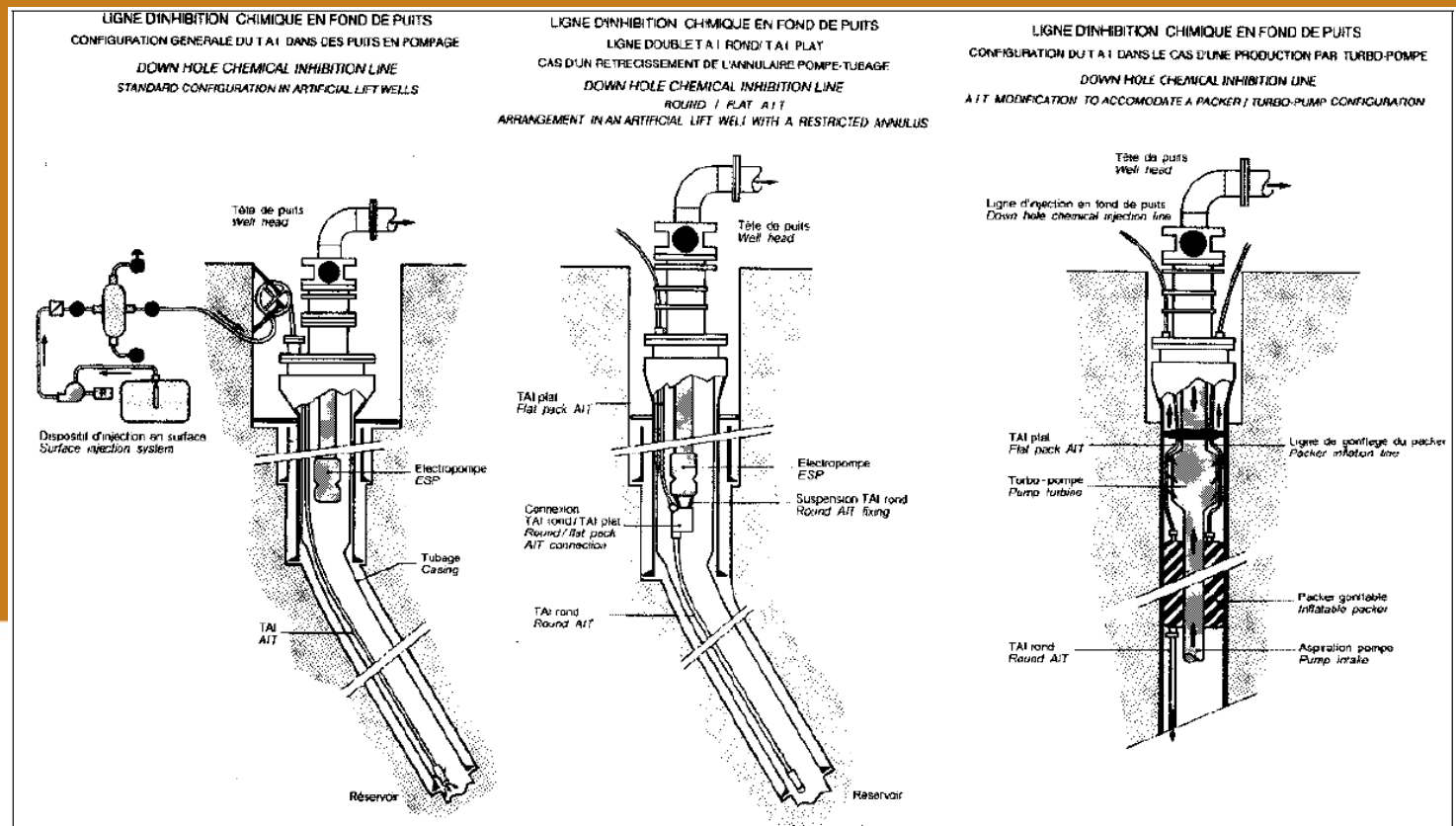
Conclusie: ^{210}Pb in Laurionite neerslag (PbOHCl)
(neutrale tot hoge pH-waarde nodig)

- **Temperatuureffect???**

Preventie scaling door toepassing van Inhibitors

Bekken van Parijs: 20 downhole injectieleidingen in bedrijf, in NL ook soms toevoeging inhibitor

- Nadeel = Kosten continu toevoegen inhibitors
- Vaak kosten effectieve oplossing

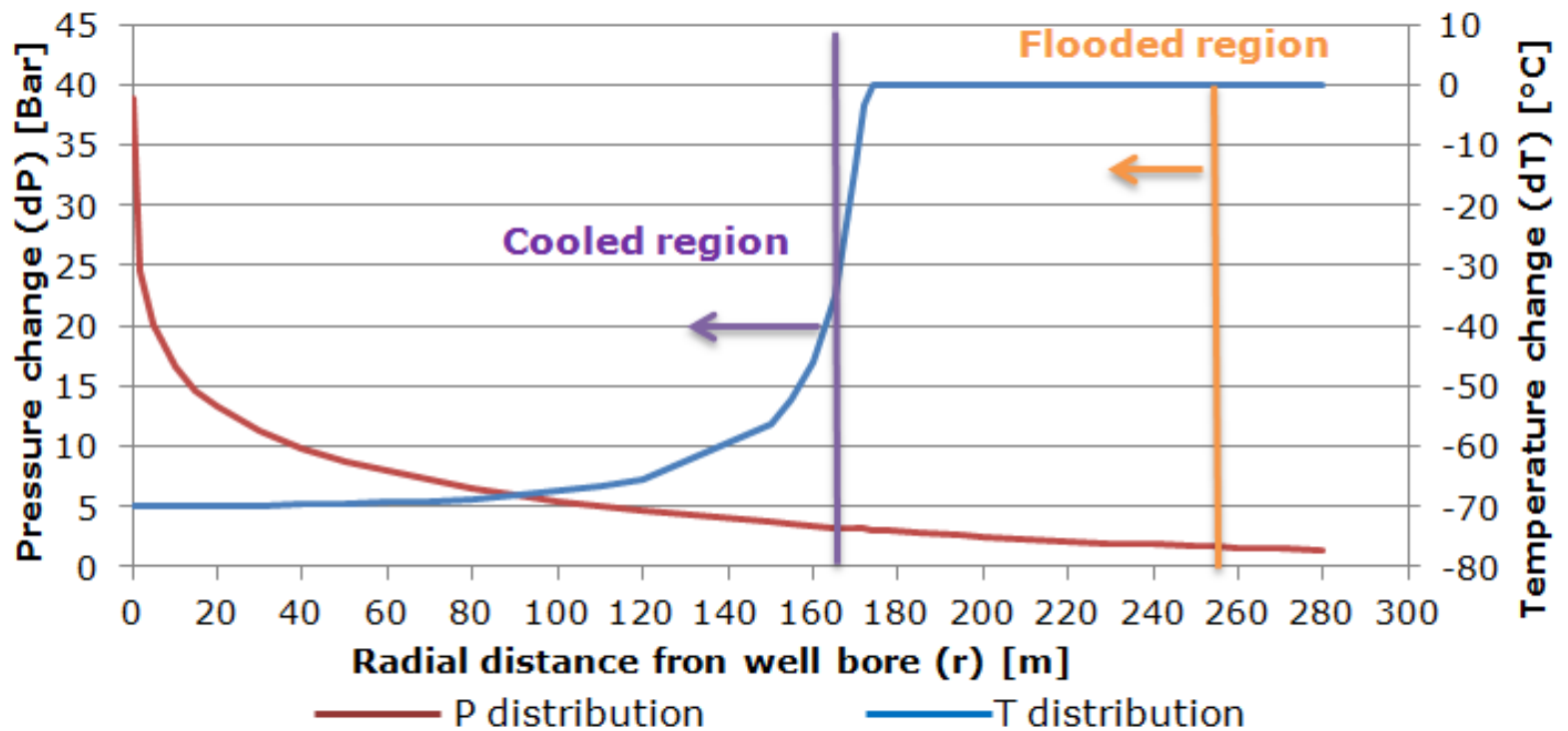

Conclusie scaling

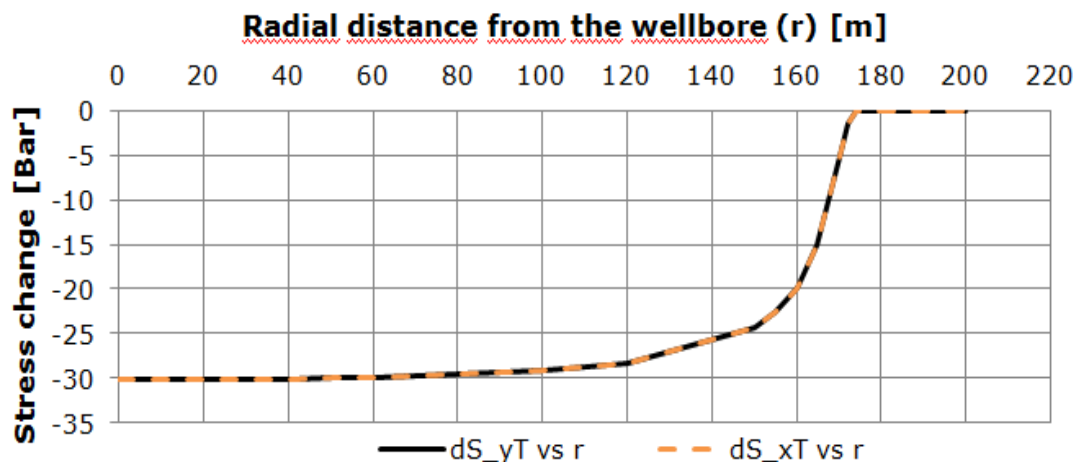
- Scaling treedt regelmatig op
- Echt voorspellen is nog lastig, maar op basis van goede analyses, modellen en praktijkervaring is wel een inschatting van risico's te maken
- Problemen zijn in de praktijk meestal oplosbaar, maar kosten wel geld
- Verder afkoeling vergroot risico in een aantal gevallen

Krimpscheuren

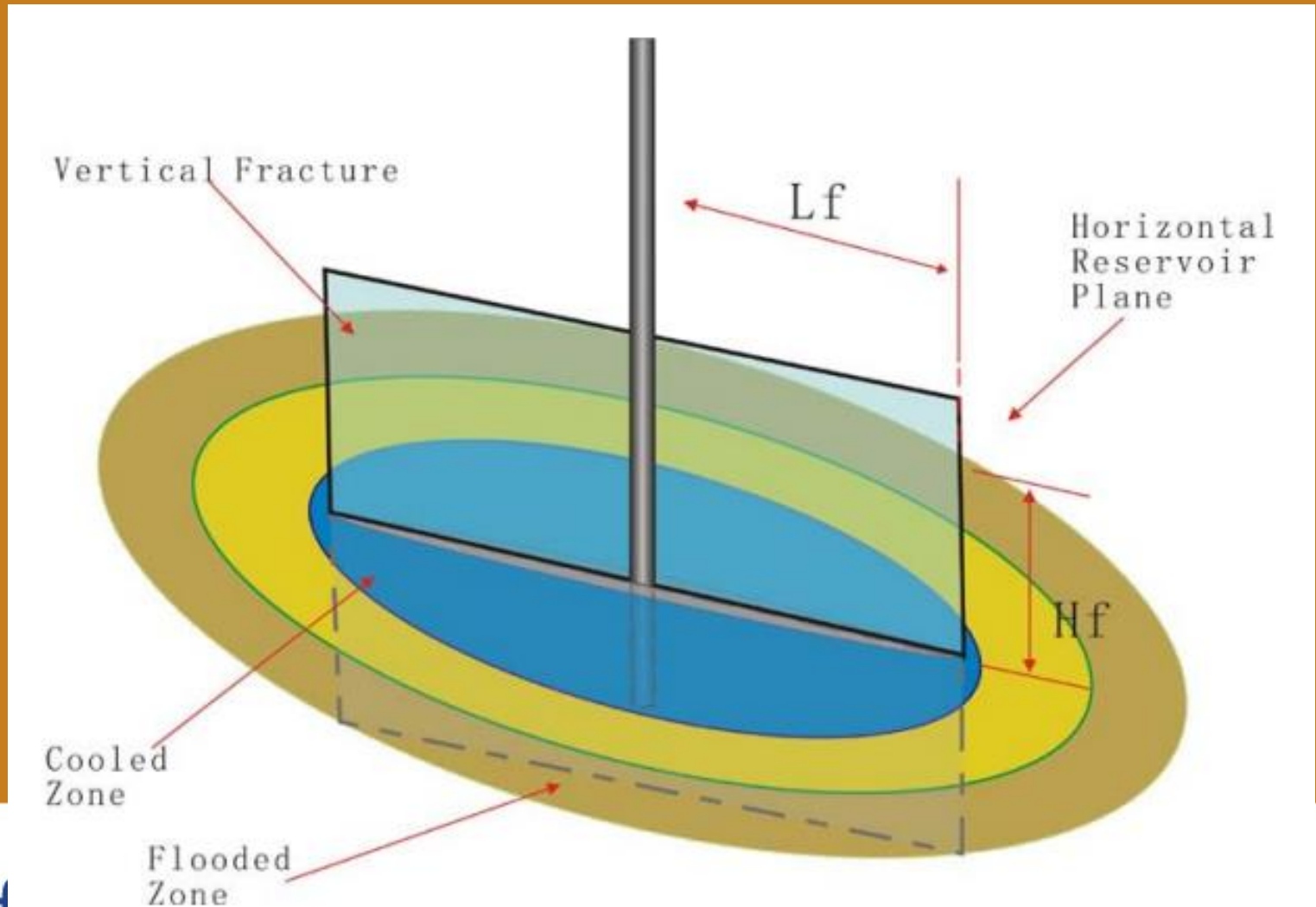

Thermo-elastic stress change

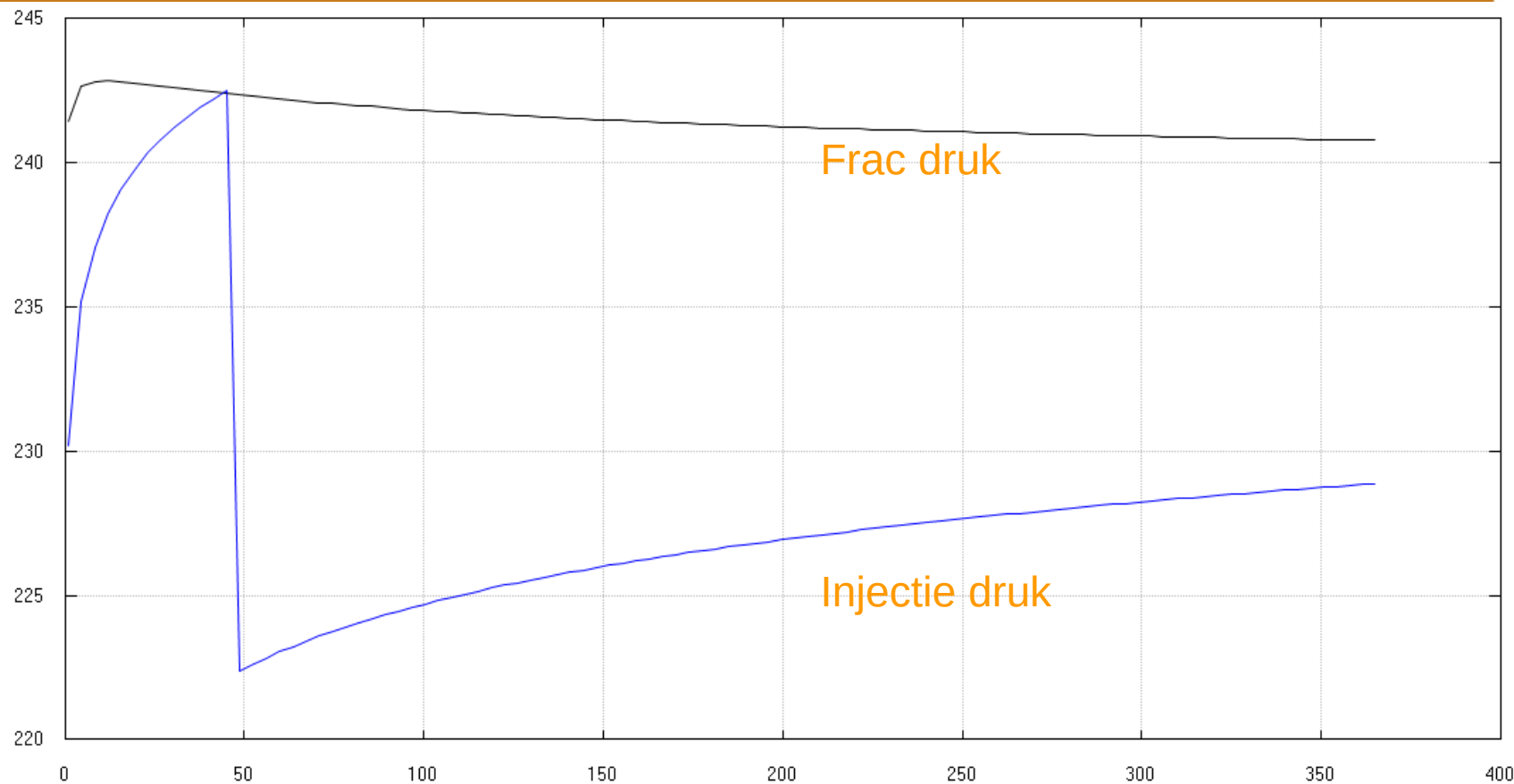

Vorming van een “cold frac” of krimp-scheur in een geothermisch reservoir

Voorbeeld: frac met een lengte van ca 7 m en een skin van -3. Druk neemt af met 20 bar.

Onder: bottomhole pressure berekend als $f(\text{Tijd})$

Situatie tav geomechanische effecten afkoeling

- Relatief lage injectiedruk komt in praktijk voor
- Postief effect voor energiegebruik en/of flow, MAAR
- SodM hanteert richtlijn voor maximale injectiedruk; deze is conservatief; bij afwijking van richtlijn (iom SodM) berekening nodig incl. impact afkoeling
- SodM kijkt kritisch naar invloed geothermisch water op bestaande breuken: afkoeling van een breuk kan mogelijk tot seismiciteit leiden

Voorbeeld van een reservoir modellering met temperaturen, drukken en breuken

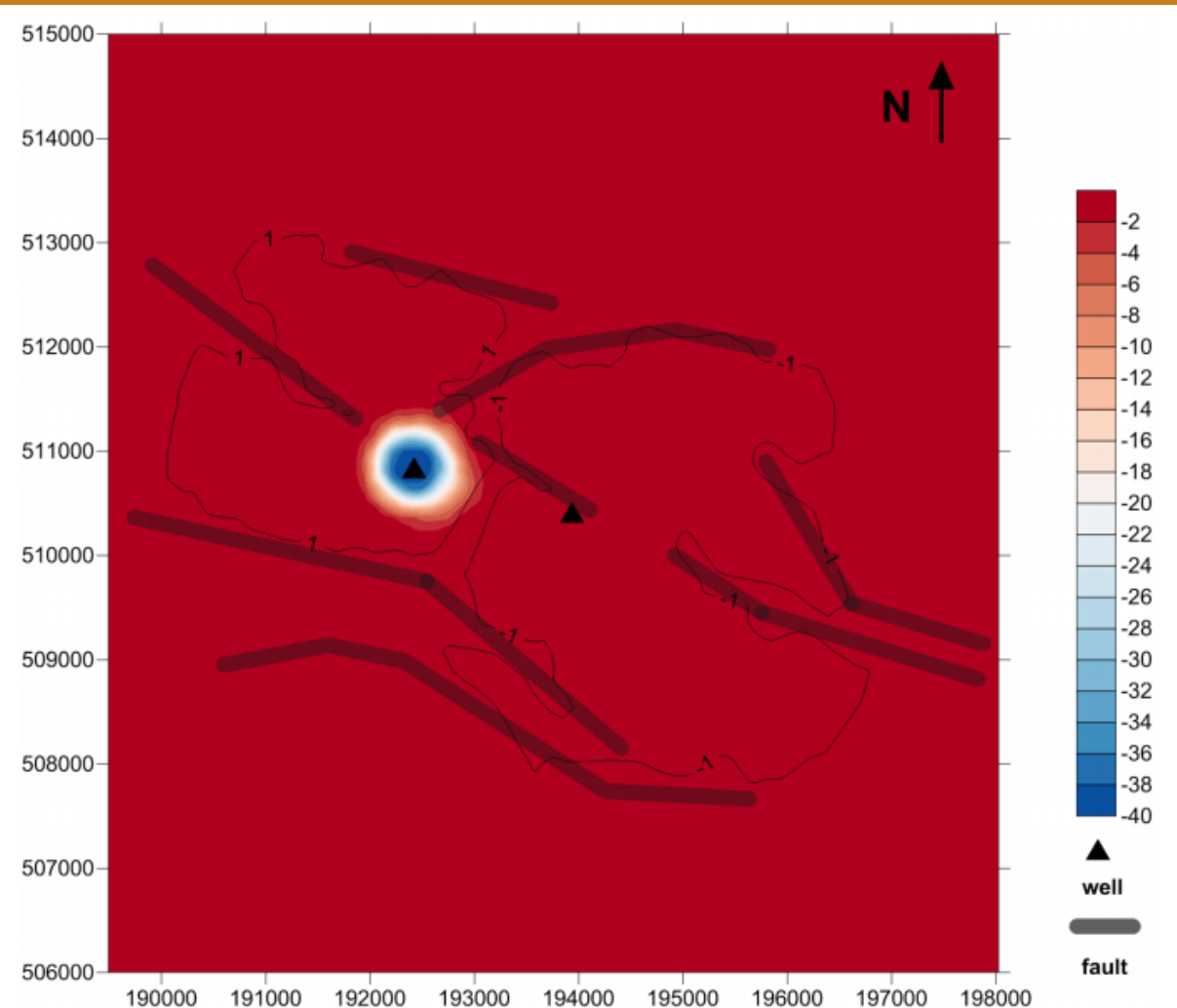

Figure 4 Temperature and pressure changes in top reservoir after 30 years for grid including geological faults. Contour lines show 1 bar difference.

Conclusies geomechanisch effect afkoeling

- Mogelijke beperking maximale injectiedruk → berekenen en overleggen met SodM
- Mogelijke invloed van afkoeling op breuken en seismiciteit:
  - Reservoir model maken dat temperatuurinvloed en druk invloed voorspelt
  - Combinatie van P en T invloed en eigenschappen breuken in beeld brengen
  - Risico's uitsluiten

Wat te doen bij nieuwe projecten?

- Bereken eea in ontwerp op basis van ervaringscijfers en omgevingsdata en anticipeer op mogelijke effecten
- Check bij realisatie of de aannames kloppen, indien nodig
  - Voer nieuwe berekeningen uit;
  - pas ontwerp/bedrijfsvoering aan
- Monitor voortdurend gedurende exploitatie; indien nodig:
  - installeer bijvoorbeeld waterbehandeling of
  - pas bedrijfsvoering aan
- Risico's lijken laag, maar zijn niet 0.

Engineering the earth

Dank voor jullie aandacht!